

اولویت‌بندی عوامل مرتبط با آینده اشتغال و رفاه اجتماعی در ایران

۲۲۱

مقدمه: یکی از اهداف اساسی توسعه، دستیابی به رفاه اجتماعی همگانی است. وجود رفاه اجتماعی در هر جامعه، یکی از مهم‌ترین شاخصهای توسعه‌یافتگی آن جامعه و بازتولیدکننده توسعه آن تلقی می‌شود. بسترسازی برای ایجاد فضای مناسب کسب‌وکار و اشتغال در هر کشور، یکی از عوامل مهم در ایجاد رشد و رونق اقتصادی و در نهایت افزایش رفاه اقتصادی و اجتماعی مردم است. لذا با عنایت به اهمیتی که اشتغال می‌تواند در تحقق مفهوم رفاه اجتماعی داشته باشد، پژوهش حاضر سعی بر آن دارد که به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل و مؤلفه‌های کلیدی اثرگذار بر وضعیت اشتغال و رفاه در کشور بپردازد.

روش: در این پژوهش ابتدا به منظور شناسایی و تعریف دقیق مؤلفه‌های مؤثر بر اشتغال و رفاه از روش اسنادی و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان و متخصصان حوزه اشتغال در وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی استفاده شده و سپس به منظور رتبه‌بندی عوامل از رویکرد سلسله مراتبی (AHP) و نرم‌افزار Expert Choice استفاده شده است.

یافته‌ها: زیرمعیار سرمایه‌گذاری بالاترین اولویت را در وضعیت اشتغال و رفاه اجتماعی در ایران به خود اختصاص داده است و پس‌از آن به ترتیب زیرمعیارهای سیاست‌گذاری، نظام بانکی، فضای تولید و کسب‌وکار، قوانین و مقررات، سیستم مالیاتی، روابط بین‌الملل، شاخصهای اقتصادی، نظام پرداختها، بیمه و تأمین اجتماعی، عدالت و برابری، نیروی انسانی، فناوریهای داخلی، فرهنگ، فناوریهای خارجی و سیستم آموزشی قرار می‌گیرند.

بحث: مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عاملی که می‌تواند در اشتغال و رفاه کشور اثرگذار باشد، مفهوم سرمایه‌گذاری است. در تئوریهای اقتصادی، سرمایه‌گذاری به‌عنوان موتور محرکه رشد اقتصادی شناخته شده و لازمه نیل به توسعه اقتصادی و اجتماعی و یکی از ارکان بسیار مهم در رشد و توسعه واحدهای تولیدی و بنگاههای اقتصادی است.

۱- صبا اجاقی

دانشجوی دکترای آینده‌پژوهی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

۲- روح‌الله بیات

دکتر اقتصاد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

۳- صفر فضلی

دکتر مدیریت، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. (نویسنده مسئول).
<Fazli@soc. iku. ac. ir. >

۴- عین‌الله کشاورز ترک

دکتر آینده‌پژوهی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

۵- علی فتح طاهری

دکتر فلسفه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

واژه‌های کلیدی:

اشتغال، رفاه اجتماعی، کسب‌وکار، رویکرد سلسله مراتبی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۶

Prioritization the Factors Affecting the future of Employment and Social Welfare in Iran

- ▶ **1. Saba Ojaghi**
Ph.D. student of future studies,
Faculty of Social Sciences,
Imam Khomeini International
University, Qazvin, Iran
- ▶ **2. Rohullah Bayat**
Ph.D. in economics, Faculty
of Social Sciences, Imam
Khomeini International
University, Qazvin, Iran.
- ▶ **3. Safar Fazli**
Ph.D. in management,
Faculty of Social Sciences,
Imam Khomeini International
University, Qazvin, Iran.
(corresponding author)
<Fazli@soc. iku. ac. ir. >
- ▶ **4. Einullah Keshavarz Tork**
Ph.D. in Future Studies,
Faculty of Social Sciences,
Imam Khomeini International
University, Qazvin, Iran
- ▶ **5. Ali Fath Taheri**
Ph.D. in philosophy, Faculty
of Literature and Humanities,
Imam Khomeini International
University, Qazvin, Iran

Key words:

Employment, Social
welfare, Business, AHP
approach.

Received: 2022/04/22

Accepted: 2022/09/28

Introduction: One of the basic goals of development is to achieve universal social welfare and the existence of social welfare in any society is considered as one of the most important characteristics of the development of that society and the reproducer of its development. considering the important role that employment can play in realizing the concept of social welfare, in the present study, attempts have been made to identify and rank the key factors and components affecting the employment and social welfare status in Iran..

Methods: In this study, in order to identify and accurately define the components affecting employment and welfare, the documentary method and semi-structured interviews were conducted with the experts and specialists of the field of employment and welfare working in the Ministry of Cooperatives, Labor, and Social Welfare. Hierarchy factorization (AHP) and Expert Choice software have been used.

Findings: The results show that the investment sub-criterion with a relative weight of 0.115 has the highest priority, and then the sub-criteria respectively are policy-making, banking system, production, and business environment, laws. Then regulations, tax system, international relations, economic indicators, payment system, insurance and social security, justice and equality, manpower, domestic technologies, culture, foreign technologies, and education system were also the sub-criteria identified in the study.

Discussion: The most important and key factor that can affect the employment and welfare in the country is the concept of investment. In economic theories, investment is known as the engine of economic growth, and is necessary for economic and social development, and it is one of the most important pillars in the growth and development of production units and enterprises.

Citation: Ojaghi S, Bayat R, Fazli S, Keshavarz Tork E, Fath Taheri A. Prioritization the Factors Affecting the future of Employment and Social Welfare in Iran. *refahj* 2023; 22 (87) :221-251

URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-4070-en.html>

Extended Abstract

Introduction: One of the major goals of development in most countries, including Iran, is to reduce unemployment and expand employment. Issues related to employment and unemployment are widely being discussed nowadays in economic issues, including developing countries and industrialized countries. Post-temporal issues that combine their dimensions with social issues take on greater importance. The problem of unemployment in addition to economic problems, can be regarded as the source of behavioral disorders in any society. In this study, we seek to answer the key question that what factors and components are the priority and superiority of employment and welfare in Iran?

The main purpose of the study is to extract the factors affecting employment and social welfare in the Islamic Republic of Iran and the sub-objective of the research is to prioritize the factors affecting employment and social welfare in the Islamic Republic of Iran.

Methods: Based on the nature of the data in the exploratory research group and the purpose of this research can be referred to as applied research, and based on the data collection method it is descriptive-survey type. The target population in this study include the officials of employment and social welfare in the Ministry of Cooperatives, Labor, and Social Welfare, as well as the researchers in the field of employment and welfare in the Higher Research Institute of Social Security. In this research, in the first stage (qualitative part), in order to define the problem and identify different dimensions and aspects of the research subject, the documentary method has been used, then in order to identify other factors affecting employment and welfare, interview tools have been used. In the second step (quantitative part) after enumerating the key factors and components affecting employment and welfare, the factors were prepared in the form of a pairwise comparison questionnaire and distributed among the experts. Then, in order to analyze the factors and also to prioritize the key components, the Analytic Hierarchy Process (AHP) and Expert Choice software have been used. Hierarchical method (AHP) is one of the most popular multi-purpose decision making techniques. The AHP process makes

it possible to combine qualitative criteria with quantitative criteria simultaneously. The basis of AHP method on pairwise or binary comparisons is the main criteria of the subject. AHP method is one of the most popular multi-purpose decision making techniques. The AHP process makes it possible to combine qualitative criteria with quantitative criteria simultaneously. The basis of AHP method on pairwise or binary comparisons is the main criteria of the subject. This allows the decision maker to focus on comparing the two criteria or options alone, regardless of any external influence or interference. In addition, binary comparisons provide valuable information for the issue under consideration and rationalize the decision-making process because the respondent measures only two factors relative to each other and ignores other factors. Whenever AHP is used as a decision-making tool, an appropriate hierarchy should be provided at the outset to articulate the issue under study. The decision hierarchy is a tree that has multiple levels depending on the problem being addressed. The first level represents the purpose of the decision, and the last level represents the options that are compared with each other and are competing with one another for selection. The middle level of this tree is made up of factors that are considered as a criterion for comparing the options.

Findings: The findings show that the first criterion, namely economic factors, has the highest priority with a relative weight of 0.396 and political factors with a relative weight of 0.334 in the second place, respectively; social and cultural factors with a relative weight of 0.154 are in the third place, and technological factors with a relative weight of 0.117 are in the fourth place. In economic terms, the sub-criterion of future investment space with a relative weight of 0.228 has the highest priority. Then, the banking system with a relative weight of 0.185 is the second priority, the production space in the country with a relative weight of 0.183, the third priority and the country's tax system with a relative weight of 0.165 are the fourth priority. Economic variables with a relative weight of 132.13 0 are the fifth priority, and finally the payment system with a relative weight of 0.107 is in the sixth priority. In the social criterion, the sub-criterion of insurance and social security with a relative weight of 0.317 has the highest priority. Next, respectively, the educational system with a relative weight of 0.222 is the second priority, business culture in the country with a relative weight of 0.80, the third priority, justice

and equality with a relative weight of 0.152 is the fourth priority and manpower with a relative weight of 0.130 is in the fifth priority in political criteria, the policy criterion with a relative weight of 0.415 has the highest priority. After that, the rules and regulations with a relative weight of 0.304 are in the second priority, and international relations with a relative weight of 0.281 are in the third priority. In the technology criterion, the sub-criterion of domestic technologies with a relative weight of 0.555 has the highest priority, and then foreign technologies with a relative weight of 0.444 stands in the second place.

Discussion: The most important and key factor that can affect employment and welfare of the country is the concept of investment. The importance of investing is not hidden from anyone nowadays. In economic theories, investment is known as the driving force of economic growth and is necessary to achieve economic and social development and one of the most important pillars in the growth and development of production units and enterprises. In order to attract domestic and foreign investors, our country faces many issues and problems, including the existence of deterrent laws and regulations, high risk of the country in productive activities, the dominance of the state economy, insufficient infrastructure. Physical, redundant bureaucracy, the existence of a negative mentality about the economic and security situation in Iran, the unfavorable business environment, economic sanctions and global issues and problems can also be referred to as issues as well. Considering the importance of investment and high unemployment in Iran, measures and strategies that can have an impact on the development and expansion of domestic and foreign investment in the coming years are: facilitation of laws and regulations, allocation of special funds, subsidizing subsidies, providing incentive policies in order to attract domestic and foreign investors, and establishing a safe investment environment in the country.

Ethical Consideration:

Authors' contributions

All authors have made substantial contributions to this study.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We would like to thank all those who contributed to this study.

مقدمه

اشتغال یکی از شاخصه‌های بسیار مهم در کاهش فقر در سیستم‌های رفاه اجتماعی کشورها است، زیرا این استراتژی می‌تواند به افراد محروم برای داشتن یک زندگی بهتر و در نهایت توسعه اجتماعی کمک کند (ونگ و همکاران، ۲۰۱۹). در یک دهه اخیر، معضل بیکاری مهم‌ترین چالش در کشور محسوب می‌شود؛ اما مسئله مهم دیگر، آینده اشتغال و بازار کار در کشور است؛ چراکه دنیای امروز به شدت در حال تغییر و دگرگونی است و نیروی کار در آینده با دنیایی متفاوت از امروز روبرو خواهد شد. در سایه این تغییرات، بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند در دنیای متغیر کنونی، جوامعی موفق هستند که به خوبی فضای موجود و تعاملات آینده را بشناسند و بر مبنای آن چشم‌انداز، راهبردها و برنامه‌های عملیاتی را اتخاذ کنند. از طرفی، بسترسازی برای ایجاد فضای مناسب کسب‌وکار در هر کشور، یکی از عوامل مهم در ایجاد اشتغال، رشد سرمایه‌گذارها، رونق و رشد اقتصادی و در نهایت افزایش رفاه مردم است (فلاح‌حقیقی و میرترابی، ۲۰۱۷).

به دنبال بهبود فضای کسب‌وکار در هر کشور، تجارت نیز موضوع دیگری است که به‌عنوان یکی از عوامل اصلی رشد اقتصادی و توسعه کشورها به دلیل تأثیر آن در ادغام اقتصادهای سراسر جهان، تولید ارز، افزایش انتقال فن‌آوری و تولید کارآیی در شرکتها به دلیل رقابت، افزایش اشتغال و کاهش فقر مورد حمایت قرار گرفته است (ساکي و باندری، ۲۰۱۸). در سالهای اخیر، با توجه به وضعیت نامناسب محیط کار کشور، به‌غیر از برخی از موارد که یکسری از اقدامات اندک به‌طور پراکنده صورت گرفته، اقدامات اصلاحی اساسی و مهمی برای بهبود و ارتقای رتبه شاخصهای فضای اشتغال و کسب‌وکار در کشور صورت نگرفته است (محمدی‌خیاره و رستمی، ۲۰۱۹). در طول ۴۰ سال گذشته، اشتغال تمام‌وقت به روشی کمتر متداول برای کار زنان و مردان تبدیل شده است. بین سالهای ۱۹۷۸ و ۲۰۱۸،

نسبت مردانی که تمام وقت کار می‌کنند از ۹۵٪ به ۸۱٪ کاهش یافته است. در همین دوره، سهم زنانی که تمام وقت کار می‌کنند از حدود دوسوم به نصف کاهش یافته است (دانشگاه کورتین، ۲۰۱۸).

از این رو با توجه به آمار بالای نرخ بیکاری و به تبع آن فقر در کشور، کاهش نرخ مشارکت اقتصادی و به ویژه نرخ بالای بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی کشور، لازم است توجهی ویژه به ساختار اشتغال و سیاست‌گذاری در این راستا شود تا در آینده از خیل عظیم جمعیت تحصیل کرده جویای کار پشتیبانی و از بیکاری آنان جلوگیری شود. قاعدتا تشدید بیکاری و مهم‌تر از آن بیکاری قشر تحصیل کرده می‌تواند اثرات بزرگی در توزیع ثروت و درآمد و همچنین افزایش فقر در جامعه داشته باشد. لذا افزایش نرخ بیکاری، آسیب مهمی برای کشور در سالهای آتی خواهد بود. از این رو هدف پژوهش حاضر، شناسایی عوامل و مؤلفه‌های اثرگذار بر اشتغال و رفاه اجتماعی و سپس اولویت‌بندی این عوامل بر اساس امتیازات کسب‌شده بر اساس رویکرد سلسله مراتبی (AHP) است.

نوآوری این پژوهش در انتخاب موضوع پژوهش است؛ به گونه‌ای که سایر پژوهش‌های پیشین به مقوله‌های اشتغال و رفاه اجتماعی به صورت مجزا پرداخته‌اند، در صورتی که در این پژوهش، مفهوم اشتغال در کنار مفهوم رفاه اجتماعی در نظر گرفته شده است. بدین معنی که عواملی از بعد اشتغال را مدنظر قرار داده‌ایم که بتواند منجر به تحقق مفهوم رفاه اجتماعی در کشور شود؛ بنابراین، نگارندگان به دنبال پاسخگویی به این سؤال کلیدی هستند که چه عوامل و مؤلفه‌هایی (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیاسی و تکنولوژیکی) در وضعیت اشتغال و رفاه کشور در اولویت و برتری هستند؟

پیشینه تجربی

در این بخش از پژوهش به بررسی مطالعات اخیر در حوزه اشتغال و رفاه در داخل و خارج از کشور خواهیم پرداخت. در پژوهش علیزاده و همکاران (۲۰۲۲) با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر رفاه اجتماعی ایران تحت نااطمینانی: رویکرد متوسط‌گیری بیزی»، تعداد هشت متغیر به‌عنوان متغیرهای قوی در حوزه رفاه مشخص شدند؛ که شامل متغیرهای (نرخ ارز، شاخص فلاکت، درآمدهای مالیاتی، درآمدهای نفتی) با علامت منفی و متغیرهای (نرخ رشد شهرنشینی، درجه بازبودن اقتصاد، شاخصهای سلامت و فناوری اطلاعات و ارتباطات) با علامت مثبت است. صولتی (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش مناطق ویژه اقتصادی در میزان اشتغال‌زایی و سطح رفاه» نشان داد که مناطق ویژه اقتصادی به شکل معناداری باعث افزایش سطح اشتغال می‌شوند، اما این مناطق، تأثیر مثبت و معنی‌داری بر سطح رفاه در شهرهای ساحلی شمالی ندارند.

در پژوهشی مشابه، زنگانه و همکاران (۲۰۲۰) به شناسایی و اولویت‌بندی ابعاد و مؤلفه‌های اشتغال پایدار با تأکید بر سیاستهای کلی اشتغال پرداخته و عوامل اثرگذار بر اشتغال در ۵ بعد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، محیط‌زیست و تکنولوژی طبقه‌بندی کردند. شرفی و همکاران (۲۰۱۹) نیز به شناسایی عوامل مؤثر بر اشتغال با رویکرد کارآفرینی پایدار مبتنی بر سیاستهای کلی اشتغال، ابلاغی توسط مقام معظم رهبری پرداختند و نشان دادند که عوامل ساختاری و نهادی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، زیست‌محیطی، آموزش و تکنولوژیکی در اشتغال با رویکرد کارآفرینی پایدار در بخش کشاورزی اثرگذار هستند.

محمدی‌خیاوه و رستمی (۲۰۱۹) در پژوهش خود با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی سه معیار سهولت در انجام فرایند کسب‌وکار، حداقل‌سازی هزینه‌ها و سرعت در انجام فرایند کسب‌وکار به‌عنوان مؤلفه‌های اثرگذار بر فضای کسب‌وکار استان گلستان، تشخیص

دادند. مرادی و مرادی آوزمان (۲۰۱۵) به بررسی عوامل مؤثر بر اشتغال پایدار شرکتهای تعاونی در نهایند پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که به ترتیب عوامل تسهیلات بانکی، قوانین و مقررات بانکی، جذب سرمایه‌گذار، فرهنگ کار گروهی و حمایت و نظارت دولت بیشترین تأثیر را بر اشتغال پایدار نهایند دارد.

در پژوهش پاتیکا^۱ و همکاران (۲۰۲۱) به بررسی عوامل مؤثر بر اشتغال در کشور اوکراین پرداخته شده است. نتایج این پژوهش نشان داد عواملی مانند سن، جنسیت، میزان تحصیلات، تجربه و... در کنار عوامل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیرساختی بر اشتغال در کشور اوکراین اثرگذار است. ناجری^۲ (۲۰۲۰) در پژوهش خود به طور تجربی تأثیر فساد در سهولت انجام تجارت را مورد بررسی قرار می‌دهد. به صورت کلی این پژوهش نشان داد که کنترل فساد بر سهولت انجام تجارت تأثیر مثبت می‌گذارد؛ لذا تدوین سیاستهایی برای جلوگیری از فساد، افزایش تولید ناخالص داخلی را تشویق می‌کند. افزایش تولید ناخالص داخلی محرک مثبتی برای راه‌اندازی مشاغل و ایجاد اشتغال خواهد بود (ناجری و جونو، ۲۰۲۰).

تران و نگوین^۳ (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر کارآیی تجارت بنگاههای کوچک و متوسط (SME): شواهدی از ویتنام» را به انجام رساندند. این مطالعه بر اساس نظرسنجی از ۱۰۰ مدیر بازرگانی و ۴۰۰ شرکت کوچک و متوسط در ویتنام انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان داد که سه عامل کسب‌وکارها و مشاغل را تحت تأثیر قرار می‌دهد: (۱) گروهی از عوامل نهادی، سیاست‌گذاری و زیرساختی؛ (۲) گروهی از عوامل مرتبط با شرکتهای و (۳) گروهی از عوامل مرتبط با محیط خارجی و پیرامونی کسب‌وکارها.

1. Patyka
2. Nageri and Gunu
3. Trana and Nguyen

بنی روبین^۱ و همکاران (۲۰۲۰) نیز به تعیین استراتژی ایده‌آل در تسهیل اشتغال برای افزایش سرمایه‌گذاری عمومی در منطقه ملاوی با استفاده از روش SWOT پرداختند و نشان دادند که راهبردی که می‌تواند توسط دولت منطقه‌ای انجام شود به شرح زیر است: ارائه سیاستهای خاص مرتبط با فناوریهای نوین مربوط به اشتغال و اقدامات دولت به منظور افزایش سرمایه‌گذاران، جمع‌آوری داده‌های مربوط به منابع و امکانات، استفاده مؤثر و کارآمد از بودجه، ساخت پایگاه داده‌ای بازار کار و ایجاد بانک اطلاعاتی از کارکنان ماهر و آموزش‌دیده. ترزیو^۲ (۲۰۱۹) به بررسی عوامل مؤثر بر اشتغال در بلغارستان پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که خروج متخصصان از کشور، علاوه بر مهاجرت مستمر جوانان، یکی از مشکلات جدی بازار کار در سالهای آینده خواهد بود. رافیل و روجیلیو^۳ (۲۰۱۹) در مطالعه تقاضای اشتغال در صنایع کارخانه‌ای مکزیک با استفاده از آمار و اطلاعات سالهای ۲۰۱۵-۲۰۰۷ و ۱۹ زیربخش صنایع کارخانه‌ای و روش پانل دیتا نتیجه‌گیری می‌کنند که کشش تقاضای اشتغال نسبت به دستمزد منفی و فقط در اشتغال تخصصی با معنی است و بهره‌وری نیروی کار و صادرات به ترتیب اثرات منفی و مثبت بر تقاضای اشتغال دارند. ونگ، چان و هان^۴ (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان «تأثیرات سیستم رفاه اجتماعی بر وضعیت اشتغال گروههای کم‌درآمد در شهرهای چین» به اهمیت استراتژی کاهش فقر و مسئله «وابستگی به رفاه» در میان گروههای کم‌درآمد در شهرهای چین پرداخته است. کوهن^۵ (۲۰۱۷) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر سیاستهای رفاهی و استخدامی بر مهاجرت و بیکاری»، به بررسی ارتباط بین مهاجرت و بیکاری محلی بر اساس سه مقصد مهاجرپذیر یونان، آلمان و ایالات متحده پرداخت و نشان داد که در هر سه کشور، همبستگی بالایی بین سیاستهای رفاهی و استخدامی وجود دارد. مسترز^۶ و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهش خود با

1. Benirobin

4. Wang

2. Venelin Terziev

5. Cohen

3. Rafael and Rogelio

6. Mesters

عنوان «جرم، اشتغال و رفاه اجتماعی: مطالعه‌ای در سطح فردی در مورد مردان محروم» نشان دادند که فقط اشتغال منظم قادر به کاهش قابل توجه احتمال وقوع جرم و جنایت خواهد بود. علاوه بر این، یک اثر یک‌سویه بین کمکهای گروههای مردمی برای تأمین رفاه اجتماعی و وقوع جرم وجود دارد. نتایج حاکی از اهمیت انگیزه‌های اقتصادی برای توضیح رابطه بین اشتغال و جرم در گروهها و اقشار محروم جامعه است.

در تمامی پژوهشهای انجام‌شده در حوزه اشتغال در داخل و خارج از کشور، تنها به مقوله اشتغال و کسب‌وکار پرداخته شده است، درحالی‌که تفاوت پژوهش حاضر با سایر پژوهشها در این است که به مقوله اشتغال در کنار رفاه اجتماعی پرداخته شده است. به عبارتی هدف این پژوهش، در نظر گرفتن عواملی است که قادر است نوعی از اشتغال را فراهم آورد که بتواند منجر به بهبود و ارتقاء سطح رفاه در جامعه شود.

ملاحظات نظری

یکی از اهداف کلان توسعه در اغلب کشورها و از جمله ایران، کاهش بیکاری و توسعه فعالیتهای شغلی است. مسائل فوق زمانی که ابعاد آنها با مسائل اجتماعی درمی‌آمیزد، اهمیت بالاتری به خود می‌گیرد. مشکل ناشی از پدیده بیکاری و عدم اشتغال علاوه بر این که مشکلات اقتصادی را به دنبال دارد، منشأ بروز اختلالات رفتاری و کرداری در سطح جامعه می‌شود (زنگانه و همکاران، ۲۰۲۰).

از طرفی، یکی از شرایط مهم برای موفقیت پایدار در اقتصاد کنونی، گسترش کسب‌وکارهای کوچک است که در تثبیت درآمدها، رشد اقتصادی و اشتغال جامعه نقش مهمی ایفا می‌کنند (لو، ۲۰۰۰). به طوری که امروز اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته بر محور کسب‌وکارهای کوچک و متوسط استوار است (ایزدخواه و اصغری‌زاده، ۲۰۰۹). لذا توسعه

کسب‌وکارهای کوچک و متوسط و بنگاههای اقتصادی کوچک، ابزاری نیرومند برای شناخت فرصتهایی است که بهره‌گیری از آنها می‌تواند باعث رفع مشکلاتی همچون اشتغال، کمبود نیروی انسانی خلاق و پویا، پایین‌بودن بهره‌وری، کاهش کیفیت محصولات و خدمات، رکود اقتصادی و افزایش رقابت شود (لندستروم^۱، ۲۰۰۵).

اشتغال یکی از اساسی‌ترین فعالیتهای زندگی است؛ فرد باید شغلی را برگزیند و از طریق آن به امرارمعاش بپردازد (مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، ۲۰۰۶). اشتغال رابطه حقوقی است که قانون کار تعریف می‌کند. اشتغال نوع خاصی از قرارداد کار بین کارفرما و کارمند تعریف می‌شود (مان^۲، ۲۰۱۸). همچنین، اشتغال شرایطی است که در آن تمام منابع اقتصادی یک کشور (و به طور خاص نیروی کار) به طور کامل به کار گرفته شود (لاو^۳، ۲۰۱۶). در مدل اشتغالی که توسط ونگ و توین^۴ در سال ۲۰۱۶ ارائه شده است، به چند مؤلفه کلیدی در حوزه اشتغال اشاره شده است که عبارتند از ابعاد اقتصادی، تکنولوژیک، اجتماعی و محیطی. در مدل دیگری از اشتغال که توسط موحدی و همکاران در سال ۲۰۱۲ مطرح شده است، به ۷ مؤلفه کلیدی حمایتی دولت، آگاهی اجتماعی-فرهنگی، افزایش توانایی رقابت در بازار از طریق ایجاد تعاونیها، حمایت از کارآفرینی و خوداشتغالی، حمایتی مالی و بودجه‌ای توجه شده است.

در الگوی اشتغال اکراین که توسط پاتیکا و همکاران در سال ۲۰۲۱ ارائه شده است، دو بعد ذهنی و عینی در نظر گرفته شده است. عوامل ذهنی (فردی) شامل سن، جنسیت، تحصیلات، ویژگیهای حرفه‌ای و شخصی، توانایی خوداشتغالی، وضعیت سلامت و ... است. عوامل عینی شامل عوامل اجتماعی (جمعیت، مهاجرت و...)، عوامل اقتصادی (تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری، صادرات و واردات و ...)، عوامل سیاسی (ثبات سیاسی،

1. Landstrom
3. Law

2. Mann
4. Wang and Thoben

سیاستهای مالیاتی، جنگهای داخلی و...) و عوامل نهادی (عملکرد نهادهای اقتصادی، مدیریت غیرمتمرکز و...) است.

در مورد ارتباط اشتغال و رفاه اجتماعی باید گفت که بیکاری گسترده یک جاده مستقیم به سمت فقر است و در عوض اشتغال موتور محرک عظیم جامعه به سمت تولید و رفاه است. بر کسی پوشیده نیست که نیروی کار آسیب پذیرترین عامل تولید است و در صورت از دست رفتن و آسیب دیدن، دیگر قابل جبران نیست. اهمیت اشتغال در تابع رفاه اجتماعی ایران زمانی آشکار می شود که به این نکته توجه داشته باشیم که برای اکثریت که ثروتی ندارند، اشتغال منبع درآمد است. بدین معنی که بخشی از درآمد از کار ناشی می شود و برای اقشار آسیب پذیر، اشتغال تمام منبع درآمد است. اهمیت دوچندان اشتغال زمانی آشکارتر می شود که بر مبنای تئوری دولت فعال، به بعد اقتصادی کار در کنار بعد اجتماعی آن توجه کنیم؛ کار فعالیت است و فعالیت منبع بسیاری از به سامانیهاست.

در سالهای گذشته به دلیل اوضاع نامساعد اقتصادی میزان سرمایه گذاری در کشور کاهش یافته که نتیجه طبیعی این امر، عدم رشد مناسب در اشتغال است؛ بنابراین در چند سال گذشته شاهد ازدیاد نرخ بیکاری و تداوم آن در سالهای آینده هستیم. نارساییها در بخش اشتغال در دهه گذشته در نهایت باعث سقوط درآمد سالانه خانوارها و در نتیجه پایین آمدن سطح رفاه در زندگی شده است (وصالی و بساطیان، ۲۰۱۲).

روش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع پژوهشهای کاربردی، بر اساس ماهیت داده ها در گروه تحقیقات اکتشافی و بر اساس روش گردآوری داده ها، از نوع توصیفی - پیمایش است. جامعه هدف در این پژوهش مسئولان اشتغال و رفاه اجتماعی در وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی کشور، محققان و پژوهشگران حوزه اشتغال و رفاه در مؤسسه عالی پژوهشی تأمین

اجتماعی و همچنین کارشناسان اشتغال و رفاه در ادارات تابعه وزارت کار است. از میان خبرگان ۳۲ نفر به منظور انجام مصاحبه انتخاب شدند که ۲۴ نفر حاضر به همکاری با محقق بودند. این صاحب‌نظران، مشاوران و محققان و پژوهشگران حوزه اشتغال و رفاه وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی و سازمانهای تابعه بودند. در این پژوهش در مرحله نخست (بخش کیفی) ابتدا به منظور تعریف مسئله و شناسایی ابعاد و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است، سپس منظور شناسایی سایر عوامل مؤثر بر اشتغال و رفاه از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است.

به منظور، تعیین قابلیت اعتماد و روایی ابزار مصاحبه، از اساتید خبره دانشگاه که دارای صیغه پژوهشی در حوزه اشتغال و رفاه اجتماعی بودند، برای تأیید ابزار استفاده شده است. در گام دوم (بخش کمی) پس از احصاء عوامل و مؤلفه‌های کلیدی اثرگذار بر اشتغال و رفاه، عوامل در قالب پرسشنامه مقایسه‌های زوجی تهیه و در بین خبرگان توزیع شد. سپس به منظور تجزیه و تحلیل عوامل و همچنین اولویت‌بندی مؤلفه‌های کلیدی از روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و نرم‌افزار Expert Choice استفاده شده است. در این بخش از پژوهش، بهره‌گیری از رویکرد سلسله مراتبی (AHP) کمک می‌کند که عوامل احصاء شده از مرحله پیشین متغیرهای مهم‌تر و دارای اولویت در مقوله اشتغال مشخص شود. روش سلسله مراتبی (AHP) یکی از معروف‌ترین فنون تصمیم‌گیری چندمناظره است. فرآیند AHP ترکیب معیارهای کیفی همراه با معیارهای کمی را به طور هم‌زمان امکان‌پذیر می‌کند. اساس روش AHP بر مقایسه‌های زوجی یا دوه‌دویی معیارهای اصلی موضوع است. این امر به تصمیم‌گیرنده این امکان را می‌دهد که فارغ از هرگونه نفوذ و مزاحمت خارجی تنها روی مقایسه دو معیار یا گزینه تمرکز کند. علاوه بر این مقایسه دوه‌دویی، به دلیل این که پاسخ‌دهنده فقط دو عامل را نسبت به هم می‌سنجد و به عوامل دیگر توجه ندارد، اطلاعات ارزشمندی را برای مسئله

مورد بررسی فراهم می‌آورد و فرآیند تصمیم‌گیری را منطقی می‌کند. هرگاه از AHP به‌عنوان ابزار تصمیم‌گیری استفاده شود، در آغاز باید یک درخت سلسله‌مراتب مناسب که بیان‌کننده مسئله مورد مطالعه است، فراهم شود. سلسله‌مراتب تصمیم، درختی است که با توجه به مسئله تحت بررسی، سطوح متعددی دارد. سطح اول آن بیانگر هدف تصمیم و سطح آخر آن بیان‌کننده گزینه‌هایی است که با یکدیگر مقایسه می‌شوند و برای انتخاب، با یکدیگر در رقابت هستند. سطح میانی این درخت را فاکتورهایی تشکیل می‌دهند که ملاک مقایسه گزینه‌ها به شمار می‌آیند (معصوم‌زاده و تراب‌زاده، ۲۰۰۴).

یافته‌ها

با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، داده‌های حاصل از متن نظرسنجیها، در سه مرحله طبقه‌بندی شدند. بدین صورت که ابتدا تمامی داده‌ها و مفاهیم اصلی از متن مصاحبه‌ها استخراج شد و این عناوین کدهای باز را تشکیل دادند، سپس چند کد باز با مفاهیم مشابه در یک کد مفهومی طبقه‌بندی شد و در نهایت، چند کد مفهومی با محتوا و مفهوم مشابه در یک مقوله جای گرفتند. در این پژوهش، ابتدا ۵۸ کد اولیه از طریق مرور ادبیات و مصاحبه با خبرگان استخراج شد و سپس این عوامل، در ۱۶ کد مفهومی نظام بانکی آینده، نظام مالیاتی، نظام پرداختها، فضای سرمایه‌گذاری در آینده، فضای آینده تولید، متغیرهای کلان اقتصادی، نظام آموزشی آینده، بیمه و تأمین اجتماعی، عدالت و برابری، فرهنگ، نیروی انسانی، قوانین و مقررات، سیاست‌گذاری اشتغال، روابط بین‌الملل و فناوریهای داخلی و خارجی جای گرفتند و در پایان نیز، با بهره‌گیری از رویکرد ۴، 'PEST طبقه اصلی با عناوین اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیاسی و تکنولوژیکی شکل گرفت. سپس، ۱۶ کد مفهومی استخراج‌شده در قالب پرسشنامه ماتریس مقایسه‌های زوجی، طراحی شده و مجدداً در فاز دوم به‌منظور رتبه‌بندی متغیرها و

1. Political, Economics, Social, Technology

مشخص کردن متغیرهای دارای اولویت در سیاست‌گذاری، در اختیار خبرگان قرار گرفت.

جدول ۱- مقوله‌بندی کدهای اولیه استخراج‌شده از مرور پیشینه و مصاحبه‌ها

معیارهای اصلی	زیرمعیارها	کدهای اولیه
اقتصادی	نظام بانکی	مقررات و ضوابط دریافت وام بانکی
		شرایط و روش بازپرداخت وام
		میزان کارمزد و بهره تسهیلات
		میزان تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی
	نظام مالیاتی	مدیریت بانکها در هدایت اندوخته‌ها به سمت تولید
		اخذ مالیات متعادل بر درآمد شرکتها
		اعطای تخفیفهای مالیاتی به کارفرمایان به منظور جذب نیروی کار بیشتر
		بازنگری در قانون مالیات بر ارزش افزوده
	نظام پرداختها	برقرار کردن مالیات بر فعالیتهای غیرمولد
		پرداخت یارانه به دستمزدها به منظور به‌کارگیری بیکاران توسط کارفرمایان
		تناسب میزان حقوق و دستمزد کارگران و نرخ تورم
		برقراری سیستم حقوق و دستمزد عادلانه
	فضای سرمایه‌گذاری	تساوی مزدها برای زن و مرد در مقابل کار هم ارزش
		جذب سرمایه‌گذاری خارجی
		میزان ریسک سرمایه‌گذاری در صنعت
		فرار سرمایه‌ها از ایران
فضای تولید کشور	وجود مناطق آزاد تجاری و اقتصادی	
	حمایت از محصولات تولید داخلی	
	حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SME) ها	
	واگذاری بخشهای دولتی به بخش خصوصی و تعاونیها	
متغیرهای کلان اقتصادی	وجود مشاغل کاذب و واسطه‌گری در زنجیره تولید تا مصرف	
	نرخ تورم	
	نوسانات نرخ ارز	
	نرخ رشد تولید ناخالص داخلی	
		وابستگی به صنعت نفت

معیارهای اصلی	زیرمعیارها	کدهای اولیه
اجتماعی و فرهنگی	نظام آموزشی	تجدیدنظر در تدوین سرفصلهای آموزشی
		آموزشهای مهارت محور در دانشگاهها
	بیمه و تأمین اجتماعی	بیمه اجباری نیروی کار
		تخفیف در میزان حق بیمه سهم کارفرما
		کاهش طول دوره استفاده از بیمه بیکاری برای تنظیم بازار کار
	عدالت و برابری	استخدام و به کارگیری افراد بر مبنای ضابطه به جای رابطه
		تقسیم بهینه و عادلانه منابع و امکانات عمومی در سطح استانها
	فرهنگ	تقلیل شکاف درآمدی موجود بین اقشار و دهکهای مختلف جامعه
		علاقه به استخدام رسمی و دولتی
	نیروی انسانی	فرهنگ کار و روحیه جمعی
بی توجهی به نخبگان اقتصادی کشور		
جایگزینی نیروی کار داخلی به جای نیروی کار اتباع خارجی		
سیاسی	قراردات و مقررات	ورود مجدد بازنشستگان به بازار کار
		جرح و تعدیل کلیه مقررات و ضوابطی که باعث انقباض بازار کار و اشتغال می شوند
		تشریفات دیوان سالار در راه اندازی کسب و کار
		فرایند اخذ مجوزها
		بی ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه گذاری
	سیاستهای کلان	بازنگری و تجدیدنظر در قوانین کار و تأمین اجتماعی
		ایجاد سامانه اطلاعاتی بازار کار
		تدوین سیاستهای اشتغال بر پایه موازین علمی و تحقیقاتی
		اجرای طرحهای اشتغالزا در کشور در حوزه های مختلف
		نظارت دولت بر اجرای درست سیاستها

معیارهای اصلی	زیرمعیارها	کدهای اولیه
سیاسی	روابط بین الملل	تحریمهای بین المللی
		روابط ایران در سطح بین الملل و کشورهای همسایه
		درجه بازبودن تجاری کشور
		کالاهای خارجی قاچاق در بازار داخلی
		عوارض گمرکی کالاهای صادراتی
تکنولوژی	فناوریهای داخلی	تعرفه کالاهای وارداتی
		دسترسی به فناوریهای نوین صنعتی
		حمایت از مشاغل دانش بنیان و فناوری محور
	فناوریهای خارجی	فراهم سازی زیرساختهای فناوری اطلاعات و ارتباطات به منظور حمایت از کسب و کارهای الکترونیک
استفاده از تکنولوژیهای نوین برای ارتقای سطح بهره‌وری نیروی کار		
		شناخت، جذب و انطباق تکنولوژیهای صنعتی وارداتی

نمودار ۱- امتیاز نهایی معیارهای اصلی اشتغال و رفاه اجتماعی

یافته‌های پژوهش در نمودار ۱ نشان می‌دهد که معیار اول، یعنی عوامل اقتصادی، بالاترین اولویت با وزن نسبی ۰/۳۹۶ را به خود اختصاص داده است و به ترتیب عوامل سیاسی با وزن نسبی ۰/۳۳۴ در رتبه دوم؛ عوامل اجتماعی و فرهنگی با وزن نسبی ۰/۱۵۴ در رتبه سوم و عوامل تکنولوژیکی با وزن نسبی ۰/۱۱۷ در اولویت چهارم قرار می‌گیرند.

نمودار ۲- امتیاز نهایی زیرمعیارهای عوامل اقتصادی

در نمودار ۲، زیرمعیارهای عوامل اقتصادی به ترتیب اولویت مشخص شده است. زیرمعیار فضای سرمایه‌گذاری در آینده با وزن نسبی ۰/۲۲۸ بالاترین اولویت را به خود اختصاص داده است. پس‌از آن به ترتیب سیستم بانکی با وزن نسبی ۰/۱۸۵ در اولویت دوم، فضای تولید در کشور با وزن نسبی ۰/۱۸۳ اولویت سوم، نظام مالیاتی کشور با وزن نسبی ۰/۱۶۵ در اولویت چهارم، متغیرهای اقتصادی با وزن نسبی ۰/۱۳۲ در اولویت پنجم و در نهایت نظام پرداختها با وزن نسبی ۰/۱۰۷ در اولویت ششم قرار می‌گیرد.

نمودار ۳- امتیاز نهایی زیرمعیارهای عوامل اجتماعی

در نمودار ۳، زیرمعیارهای عوامل اجتماعی به ترتیب اولویت مشخص شده است. زیرمعیارهای این مقوله، به طور مشخص بر افزایش رفاه اجتماعی ناشی از اشتغال اثرگذار خواهد بود. زیرمعیار بیمه و تأمین اجتماعی با وزن نسبی ۰/۳۱۷ بالاترین اولویت را به خود اختصاص داده است. پس‌از آن به ترتیب نظام آموزشی با وزن نسبی ۰/۲۲۲ در اولویت دوم،

Prioritization the Factors Affecting the future of Employment ...

فرهنگ کسب‌وکار در کشور با وزن نسبی ۰/۱۸۰ اولویت سوم، عدالت و برابری با وزن نسبی ۰/۱۵۲ در اولویت چهارم و نیروی انسانی با وزن نسبی ۰/۱۳۰ در اولویت پنجم قرار می‌گیرد.

نمودار ۴- امتیاز نهایی زیرمعیارهای عوامل سیاسی

در نمودار ۴، زیرمعیارهای عوامل سیاسی به ترتیب اولویت مشخص شده است. زیرمعیار سیاست‌گذاری در حوزه اشتغال با وزن نسبی ۰/۴۱۵ بالاترین اولویت را به خود اختصاص داده است. پس‌از آن به ترتیب قوانین و مقررات با وزن نسبی ۰/۳۰۴ در اولویت دوم و روابط بین‌الملل با وزن نسبی ۰/۲۸۱ در اولویت سوم قرار گرفته است.

نمودار ۵- امتیاز نهایی زیرمعیارهای عوامل تکنولوژیک

در نمودار ۵، زیرمعیارهای عوامل تکنولوژیک به ترتیب اولویت مشخص شده است. زیرمعیار فناوریهای داخلی با وزن نسبی ۰/۵۵۶ بالاترین اولویت را به خود اختصاص داده است و پس‌از آن فناوریهای خارجی با وزن نسبی ۰/۴۴۴ در اولویت دوم قرار گرفته است. در زیرمعیار فناوریهای داخلی می‌توان به مواردی همچون دسترسی به فناوریهای نوین صنعتی، حمایت از مشاغل دانش‌بنیان و فناوری‌محور، وجود زیرساختهای فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌منظور حمایت از کسب‌وکارهای الکترونیک و همچنین استفاده از تکنولوژیها و شیوه‌های نوین برای ارتقای سطح بهره‌وری نیروی کار و در زیرمعیار فناوریهای خارجی

می‌توان به شناخت، جذب و انطباق تکنولوژیهای صنعتی وارداتی اشاره کرد.
نمودار ۶- امتیاز نهایی تمامی زیرمعیارهای حوزه اشتغال و رفاه اجتماعی

در نمودار ۶ نیز نمای کلی از اولویت‌بندی تمامی زیرمعیارها نمایش داده شده است. زیرمعیار سرمایه‌گذاری با وزن نسبی ۰/۱۱۵ بالاترین اولویت را به خود اختصاص داده است و پس‌از آن به ترتیب سیاست‌گذاری با وزن نسبی ۰/۱۱۴، زیرمعیار نظام بانکی با وزن نسبی ۰/۰۹۴، فضای تولید و کسب‌وکار با وزن نسبی ۰/۰۹۲، قوانین و مقررات با وزن نسبی ۰/۰۸۴، سیستم مالیاتی با وزن نسبی ۰/۰۸۳، روابط بین‌الملل با وزن نسبی ۰/۰۷۷، شاخصهای اقتصادی با وزن نسبی ۰/۰۶۷، نظام پرداختها با وزن نسبی ۰/۰۵۴، بیمه و تأمین اجتماعی با وزن نسبی ۰/۰۴۹، عدالت و برابری با وزن نسبی ۰/۰۳۵، نیروی انسانی با وزن نسبی ۰/۰۲۹، فناوریهای داخلی با وزن نسبی ۰/۰۲۹، فرهنگ با وزن نسبی ۰/۰۲۷، فناوریهای خارجی با وزن نسبی ۰/۰۲۶ و سیستم آموزشی با وزن نسبی ۰/۰۲۴ قرار می‌گیرند. لازم به ذکر است در تمامی مراحل و برای همه معیارهای اصلی و همچنین زیرمعیارها نرخ سازگاری کمتر از

۰/۱ است و این نشان‌دهنده پایایی داده‌ها و سازگاری و صحت اطلاعات است.

جدول ۲- اولویت‌بندی معیارها و زیرمعیارهای مؤثر بر اشتغال و رفاه اجتماعی در کشور با

رویکرد (AHP)

اولویت معیارها	معیارهای اصلی	وزن معیار	شاخصها	وزن شاخصها	اولویت شاخصها
۱	اقتصادی	۰/۳۹۶	سرمایه‌گذاری	۰/۲۲۸	۱
			سیستم بانکی	۰/۱۵۸	۲
			تولید در کشور	۰/۱۸۳	۳
			سیستم مالیاتی	۰/۱۶۵	۴
			شاخصهای اقتصادی	۰/۱۳۲	۵
			نظام پرداختها	۰/۱۰۷	۶
۲	سیاسی	۰/۳۳۴	سیاست‌گذاری	۰/۴۱۵	۱
			قوانین و مقررات	۰/۳۰۴	۲
			روابط بین‌الملل	۰/۲۸۱	۳
۳	اجتماعی-فرهنگی	۰/۱۵۴	بیمه و تأمین اجتماعی	۰/۳۱۷	۱
			سیستم آموزشی	۰/۲۲۲	۲
			فرهنگ کار	۰/۱۸۰	۳
			عدالت و برابری	۰/۱۵۲	۴
			نیروی انسانی	۰/۱۳۰	۵
۴	فناوری	۰/۱۱۷	فناوریهای داخلی	۰/۵۵۶	۱
			فناوریهای خارجی	۰/۴۴۴	۲

بحث

یافته‌های پژوهش نشان داد که مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عاملی که می‌تواند در اشتغال و رفاه کشور اثرگذار باشد، مفهوم سرمایه‌گذاری است. امروزه اهمیت سرمایه‌گذاری بر کسی پوشیده نیست. در تئوریهای اقتصادی، سرمایه‌گذاری به‌عنوان موتور محرکه رشد اقتصادی شناخته شده و لازمه نیل به توسعه اقتصادی و اجتماعی و یکی از ارکان بسیار مهم در رشد و توسعه واحدهای تولیدی و بنگاههای اقتصادی است. در راستای جذب سرمایه‌گذار داخلی و خارجی، کشور ما مسائل و مشکلات متعددی روبرو است که از آن جمله می‌توان به وجود قوانین و مقررات بازدارنده، بالا بودن رتبه ریسک کشور در فعالیتهای تولیدی، حاکمیت اقتصاد دولتی، ناکافی بودن بسترها و زیرساختهای فیزیکی، بوروکراسی زائد اداری، وجود ذهنیت منفی به وضعیت اقتصادی و امنیتی ایران، نامطلوب بودن فضای کسب و کار، تحریمهای اقتصادی و مسائل و مشکلات جهانی اشاره کرد. لذا با توجه به اهمیت سرمایه‌گذاری و بالا بودن نرخ بیکاری در ایران لازم است اقدامات و راهکارهایی در راستای توسعه و گسترش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در کشور صورت گیرد.

از سوی دیگر می‌توان اذعان داشت که به کارگیری حداکثری نیروی کار فعال به‌منظور دستیابی به اشتغال کامل جزء وظایف دولت محسوب می‌شود؛ بنابراین، تدوین و اجرای سیاستهای اشتغال‌زا و همچنین تسهیل قوانین و مقررات مرتبط با کسب و کار، ایجاد فرصتهای شغلی درآمدزا و اقتصادی، کاهش فساد و بوروکراسیهای زائد اداری در تعهدات و وظایف دولت در مقوله سیاست‌گذاری اشتغال است.

از طرف دیگر، بازارهای پولی و مالی اهمیت ویژه‌ای در نظام اقتصادی کشورها دارند. در واقع، بازارهای پولی و مالی، منابع تأمین اعتبار برای فعالیتهای مختلف اقتصادی

هستند. بنابراین نظام بانکی، یکی از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر ایجاد اشتغال در کشور محسوب می‌شود. تزریق وام و اعتبار به جریان تولید به صورت سرمایه در گردش می‌تواند باعث افزایش و توسعه اشتغال در کشور شود. بنابراین کارایی نظام پولی و مالی و سیستم بانکی کشور و نحوه مدیریت منابع مالی می‌تواند آثار مثبتی در حوزه اشتغال کشور ایجاد کند. فضای تولید و کسب‌وکار نیز از جمله مهم‌ترین شاخصهای تعیین‌کننده وضعیت اشتغال در کشور است. لذا در راستای تقویت توان تولیدی کشور، اقداماتی نظیر ارتقاء امتیاز و رتبه جمهوری اسلامی ایران در شاخص جهانی سهولت انجام کسب‌وکار، مقررات‌زدایی در راستای حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SME) ها، لازم و ضروری است. از دیگر ابزارهای مهم دولتها برای ایجاد تعادل در اقتصاد، ابزار مالیات است. دولتها با استفاده از بالا و پایین بردن نرخ مالیات و افزایش و یا کاهش مالیات بخشهای مختلف اقتصادی می‌توانند تعادل را در اقتصاد به وجود آورند. لذا اصلاح نظام مالیاتی و ارتقاء کارآمدی آن می‌تواند به اقتصاد کشور و همچنین فضای کسب‌وکار در کشور کمک کند.

موضوع مهم دیگر، اثر متغیرهای کلان اقتصادی بر وضعیت آینده اشتغال است. یکی از این متغیرهای نوسانات نرخ ارز در آینده است، با توجه به اینکه بخش عظیمی از واحدهای تولیدی مواد اولیه خود را از خارج وارد می‌کنند، مشاهده می‌کنیم که روند صعودی نرخ ارز، برافزایش قیمت تمام‌شده واحدهای تولیدی اثرگذار خواهد بود و از سوی دیگر به خاطر محدودیت منابع ارزی باعث کاهش سطح تولید و کاهش سطح اشتغال خواهد شد. از طرف دیگر، در سالهای اخیر به دلیل اعمال مجدد تحریمها و افزایش نرخ ارز و وابستگی بالایی که کشور به واردات مواد خام و کالاهای واسطه‌ای دارد، صنایع و بخشهای تولیدی به شدت مورد تهدید قرار گرفته‌اند. لذا با توجه به نقش

برجسته‌ای که صنایع می‌توانند در میزان اشتغال‌زایی کشور داشته باشند؛ با تعطیلی این واحدهای اقتصادی، نیروی کار شاغل در این بخشها نیز دچار بیکاری موقت یا دائم خواهند شد. لذا عناوینی نظیر سیاستهای بین‌المللی و روابط آینده کشور با سایر کشورهای دنیا می‌تواند بر بخشهای تجارت بین‌الملل نیز اثرگذار باشد. از طرف دیگر یکی از مسائلی که در حوزه اشتغال دامن‌گیر کشور شده است، بیکاری به‌ویژه در طبقات پایین درآمدی است که این شرایط در اولویتهای رفاهی زندگی مردم نیز انعکاس یافته است. لذا ایجاد فرصتهای شغلی برابر و یکسان برای تمامی گروههای هدف به‌ویژه گروههای آسیب‌پذیر، می‌تواند ابعاد گوناگون رفاه اقتصادی و اجتماعی را پوشش دهد. از طرف دیگر، نمی‌توان نقش تکنولوژی و فناوریهای نوین آینده در سطح ملی و بین‌المللی را در کسب‌وکارها و فضای تولید و تأثیر آن بر نرخ اشتغال در آینده را نادیده گرفت. تکنولوژی می‌تواند به‌عنوان یک شمشیر دو لبه عمل کنند؛ به‌طوری‌که در بعضی موارد به کارگیری تکنولوژیهای نوین و جدید و بهره‌گیری از تکنولوژیهای وارداتی مدرن صنعتی می‌تواند درصد رشد واحدهای تولیدی و اقتصادی را افزایش داده؛ که این امر می‌تواند به‌صورت مستقیم بر میزان اشتغال‌زایی در کشور اثرگذار باشد و نرخ اشتغال را افزایش دهد.

از طرف دیگر برخی صاحب‌نظران و خبرگان بر این باور هستند که توسعه و گسترش تکنولوژیهای مدرن و جدید در سطح کشور (تکنولوژیهای سرمایه‌بر) می‌تواند تا حد زیادی جایگزین نیروی انسانی شود؛ که این امر می‌تواند منجر به افزایش نرخ بیکاری در کشور شود. همچنین نظام و سیستم آموزشی نیز مورد دیگری است که می‌تواند بر وضعیت آینده اشتغال به‌ویژه اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی اثرگذار باشد. در حال حاضر، بخش عمده‌ای از بیکاریهای موجود در میان فارغ‌التحصیلان دانشگاهی به

دلیل عدم انطباق و تناسب میان مهارت‌های موردنیاز کارفرمایان و اطلاعات و مهارت‌های دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مراکز علمی است.

نتایج پژوهش با پژوهش صولتی (۲۰۲۱) همخوانی ندارد؛ چراکه در پژوهش صولتی (۲۰۲۱) ارتباط معنی‌داری میان اشتغال و رفاه وجود ندارد. همچنین با نتایج پژوهش علیزاده و همکاران (۲۰۲۲) در متغیرهای نرخ ارز، مالیات و بازبودن درجه تجاری مطابقت و همخوانی دارد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش محمدی خیاره و رستمی (۲۰۱۹) در بعد فضای کسب‌وکار در کشور که شامل سهولت در راه‌اندازی کسب‌وکارها و همچنین فرایند اخذ مجوزهای کسب‌وکارها همخوانی دارد.

همچنین نتایج پژوهش حاضر در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و تکنولوژیکی با پژوهش زنگانه و همکاران (۲۰۲۰) مطابقت دارد. نتایج پژوهش با پژوهش شرفی و همکاران (۲۰۱۹) در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، آموزش و تکنولوژی همخوانی و مطابقت دارد. همچنین نتایج پژوهش با پژوهش پاتیکا و همکاران (۲۰۲۱) در عوامل سیاسی، زیرساختی، اقتصادی و اجتماعی مطابقت دارد. نتایج پژوهش بنی‌روبین و همکاران (۲۰۲۰) در ابعاد تکنولوژی و فناوری، اقدامات دولت برای جذب سرمایه‌گذار و نیروی انسانی با نتایج پژوهش فوق‌هماهنگی و مطابقت دارد. پژوهش حاضر با نتایج پژوهش ناجری (۲۰۲۰) در بُعد قوانین و مقررات و تأثیر فساد بر راه‌اندازی کسب‌وکارها و اشتغال‌زایی آنها مطابقت و همخوانی دارد. افزایش نرخ فساد در کشورها می‌تواند بر تولید ناخالص داخلی و ایجاد اشتغال اثرگذار باشد. همچنین پژوهش حاضر با پژوهش تاران و نگوین (۲۰۱۹) در بعد سیاست‌گذاری و عوامل مرتبط با محیط پیرامونی کسب‌وکارها مطابقت و همخوانی دارد. به‌صورت کلی می‌توان نتیجه گرفت، در میان عوامل مؤثر بر مقوله اشتغال و رفاه اجتماعی، عامل اقتصادی در رأس تمامی عوامل

قرار دارد و پس از آن به ترتیب عوامل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و عامل فناوری قرار می‌گیرد. در زیرمجموعه بعد اقتصادی، مهم‌ترین و برجسته‌ترین عامل اثرگذار بر اشتغال و رفاه، عامل سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی است و پس از آن به ترتیب، سیستم بانکی، فضای تولیدی کشور، سیستم مالیاتی، شاخصهای اقتصادی و نظام پرداختها قرار می‌گیرد. در زیرمجموعه بعد سیاسی، بالاترین امتیاز مربوط به سیاست‌گذاری بوده و پس از آن به ترتیب قوانین و مقررات و روابط بین‌الملل کشور قرار می‌گیرد. در زیرمجموعه بعد اجتماعی-فرهنگی، بالاترین امتیاز مربوط به نظام بیمه و تأمین اجتماعی است و پس از آن به ترتیب، سیستم آموزشی، فرهنگ کار، عدالت و برابری و نیروی انسانی قرار می‌گیرد. بعد فناوری نیز در پایین‌ترین سطح به لحاظ رتبه‌بندی قرار دارد و زیرمجموعه این عامل به ترتیب اولویت، فناوریها و تکنولوژیهای داخلی و نیز فناوریهای خارجی (وارداتی) قرار می‌گیرد. با بهره‌گیری از خروجی این پژوهش برای بهبود فضای اشتغال و کسب‌وکار در کشور می‌توان موارد پیشنهادی ذیل را مطرح کرد: برقراری فضای امن سرمایه‌گذاری در کشور و ارائه سیاستهای تشویقی به منظور جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی؛ ارائه برنامه‌ها و خدماتی برای آماده‌سازی جوانان برای ورود به بازار کار؛ ایجاد فرصتهای شغلی پایدار و بلندمدت برای فارغ‌التحصیلان دانشگاهی؛ حمایت از راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SME)؛ اتخاذ شیوه‌های کارآمد در خصوص اعطای تسهیلات مالی به گروههای هدف و اقشار آسیب‌پذیر جامعه برای ایجاد اشتغال؛ تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار توسط سازمانهای ذی‌ربط؛ بازنگری و تجدیدنظر کلی در سرفصلها و دروس دانشگاهی منطبق با نیازهای صنایع و بنگاههای اقتصادی؛ تدوین سیاستهای عادلانه در خصوص پرداختها و برابری حقوق و دستمزد در سطح جامعه در برابر کار هم ارزش؛ تقویت بنیه تولید داخل از طریق بهادادن به

شرکتهای نوآور و دانش‌بنیان؛ ارائه سیاستهایی برای جذب عادلانه نیروی متخصص در جایگاهها و فرصتهای شغلی مختلف و حمایت از شایسته‌سالاری در گزینش نیروی کار و نظارت مداوم و مستمر دولت بر قوانین و مقررات و اجرای دقیق و درست سیاستهای اشتغال و رفاه در کشور.

ملاحظات اخلاقی

منابع مالی

این مقاله به صورت مستقل نوشته شده و هیچ‌گونه حمایت مالی از هیچ سازمانی برای نگارش آن دریافت نشده است.

تضاد منافع

در این مقاله تضاد منافع وجود ندارد.

اصول اخلاقی تحقیق

نگارنده تمامی نکات اخلاقی را در این مقاله رعایت کرده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Alizadeh, M., Nemati, G., Fetros, M., Khodaverdi Samani, M., & Kabiri, D. (2022). Identifying Factors Affecting Iran's Social Welfare under Uncertainty: A Bayesian Average Approach. *Stable Economy Journal*, 3 (1), 61-99. DOI: 10.22111/sedj.2022.40421.1156 (in persian).
- Beni-robin, P., Hamdi, M., Lambelanova, R., & Moenek, R. (2020). Determining the Ideal Strategy in Facilitating Employment to Increase Public Investment in Melawi Regency using the SWOT Method. *International Journal of Science and Society*, 2(4): 63-71.
- Cohen, E. (2017). Effect of Welfare and Employment Policies on the Correlation between Migration and Unemployment. *Economics and Sociology*, 10(1), 246-264. DOI: 10.14254/2071-789X.2017/10-1/18.
- Curtin University. (2018). *Future Of Work In Australia: Preparing for tomorrow's world*. Bankwest Curtin Economics Center.
- Eizadkhah, M., & Asghari zadeh, E. (2009). *Financing in technology-based projects at different stages of product life*. The First International Conference on Executive Management. Tehran: Scientific Management Association (in persian).
- Falah haghghi, N., & Mir Torabi, M. (2017). Problems of agricultural knowledge-based companies based in Iran Scientific and Industrial Research Organization. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 4(4), 79-97, (in persian).
- Landstrom, H. (2005). *Pioneers in Entrepreneurship and Small Business Research*.
- Law, J. (2016). *A Dictionary of Business and Management* (6 ed). Retrieved from <https://www.oxfordreference.com>: DOI: 10.1093/acref/9780199684984.001.0001
- Luo, Y. (2000). Dynamic capabilities in international expansion. *Journal of World Business*, 35(4), 355-378.
- Mann, T. (2018). *Australian Law Dictionary* (3 ed.). Retrieved from <https://www.oxfordreference.com>: DOI: 10.1093/acref/9780190304737.001.0001
- Masoumzadeh, S., & Torabzadeh, A. (2004). Ranking of the country's industrial products. *Journal of Business Research*, 30, 67-81, (in persian).
- Mesters, G., Victor, v., & Bijleveld, C. (2014). *Employment and Social Welfare: an Individual-level Study on Disadvantaged Males*. *Tinbergen Institute Discussion paper*, No. 14-091/III,1-32.

- Mohammadi Khiareh, M., & Roštami, N. (2019). Investigating and prioritizing the factors affecting the business environment in Golestan province using AHP hierarchical analysis method. *Economic Research and Regional Development*, 26 (17), 127-149, (in persian).
- Moradi, M., & Moradi Avarzeman, s. (2015). Identify and compare factors affecting the sustainable employment of cooperative and private companies in Nahavand city. *Cooperation and agriculture*, 4(16): 21-55, (in persian).
- Movahedi, R., Latifi, S., Fathi, H., & Jeyhooni, S. (2012). Analyzing Role of the Cooperatives in Improving Employment. *International Journal of Agriculture: Research and Review*, 2 (3), 199-204, (in persian).
- Nageri, K., & Gunu, U. (2020). Corruption and Ease of Doing Business: Evidence from ECOWAS. Acta Univ. SapIENientiae, *Economics and Business*, 19-37.
- Patyka, N., Gryshenko, O., Kucher, A., Heldak, M., & Raszka, B. (2021). Assessment of the Degree of Factors Impact on Employment in Ukraine's Agriculture. *Sustainability*, 13(2), 564; <https://doi.org/10.3390/su13020564>.
- Rafael, T., & Rogelio, V. (2019). The demand for employment in the manufacturing industry in Mexico. *Contaduría y administración*, 64(1), 1-21.
- Research Center of Islamic Parliament. (2006). *Survey of youth employment and unemployment statistics*. Office of Cultural Studies, (in persian).
- Sakyi, D., & Bonuedi, I. (2018). Trade facilitation and social welfare in Africa. *Journal of African Trade*, 5(1-2), 35-53.
- Sharafi, M., Zia, B., Samiei, R., & Mostaghimi, M. (2019). Identifying effective factors in employment with a sustainable entrepreneurship approach based on general employment policies, announced by the Hazrat Ayatollah Khamenei. *Innovation management in defense organizations*, 2(3), 37-60,, (in persian).
- Solati, H. (2021). Investigating the role of special economic zones in the level of employment and welfare. *Quarterly Journal of Approach to Business Mana* , 2(2), 79-90, (in persan).
- Taran, T. C., & Nguyen, N. T. (2019). Identify factors affecting business efficiency of small and medium enterprises (SMEs): Evidence from Vietnam. *Management Science Letters*, 9(12), 1987-1998.

- Terziev, V. (2019). Factors Influencing Employment and Unemployment. *International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 5(14), 670-676.
- Vesali, S., & Basatian, M. (2012). Examining the position of active government in Iran”About matching the state welfare function with the social welfare function in Iran”. *Welfare planning and social development*, 4(12), 69-92, (in persian).
- Wang, M., & Thoben, K.-D. (2016). *A survey with Analytic Hierarchy Process for selecting an optimal combination for employing electric commercial vehicles in urban freight transport*. Proceedings of the 4th. Commercial Vehicle Technology Symposium.
- Wang, s., Chan, K.-S., & Han, K.-G. (2019). Impacts of social welfare system on the employment status of low-income groups in urban China. *Public Administration and Policy*, 22(2), 125-137.
- Zanganeh, N., Mostaghimi, M., Samiei, R., & Nasiri, M. (2020). Identify and prioritize the dimensions and components of sustainable employment with emphasis on general employment policies with fuzzy ANP model. *Entrepreneurship in Agriculture*, 7(2), 52-75, (in persian).

